

3-1-1986

Retrobulbar optic neuritis from rabies vaccine: A case report

S. Ubolsing

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/clmjjournal>

Part of the [Medicine and Health Sciences Commons](#)

Recommended Citation

Ubolsing, S. (1986) "Retrobulbar optic neuritis from rabies vaccine: A case report," *Chulalongkorn Medical Journal*: Vol. 30: Iss. 3, Article 8.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/clmjjournal/vol30/iss3/8>

This Case Report is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn Medical Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

รายงานผู้ป่วย

ประสาทตาอักเสบภายหลังการฉีดวัคซีนป้องกันโรคกลัวน้ำ

รายงานผู้ป่วย 1 ราย

ศิริพัช อุบลสิงห์*

Ubolsing S. Retrobulbar optic neuritis from rabies vaccine : A case report.
Chula Med J 1986 Mar ; 30 (3) : 265-269

The second reported case of post rabies vaccine, retrobulbar optic neuritis is being presented. The patient was a 5⁺ year old girl who received a full dose of rabies vaccine with 3 booster doses. The vaccine was a 5% phenolised saline suspension of sheep brain after inoculation with fixed rabies virus. The visions of both eyes dropped to the finger count at 1 ft. after the 3^d booster dose was given. The patient was treated with systemic steroids and the vision became 20/30 in the right and 20/40 in the left eye after 3 months.

* ภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัคซีนป้องกันโรคกลัวน้ำ (โรคพิษสุนัขบ้า) ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีดังนี้ คือ :-

1. วัคซีนที่ทำจากมันสมองแกะหรือกระต่าย วัคซีนชนิดนี้ผลิตได้เองในประเทศไทย โดยกองวิทยาศาสตร์ สภาภษชาติไทย และองค์การเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข มีราคาถูกแต่ทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนได้มาก

2. วัคซีนที่ทำจากมันสมองลูกหนูแรกเกิด ผลิตได้เองในประเทศไทยเช่นเดียวกัน โดยองค์การเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข มีราคาแพงกว่า วัคซีนที่ทำจากสมองแกะ ภาวะแทรกซ้อนจากการฉีดวัคซีนก็ยังไม่พบได้ค่อนข้างสูง

3. วัคซีนที่ทำจากเซลล์เพาะเลี้ยง

ก) Human diploid cells (HDC)

ข) Purified chicken embryo cell rabies vaccine (PCEC)

ค) Purified Vero cell rabies vaccine (PVRV)

วัคซีนทั้ง 3 ชนิดนี้ผลิตในต่างประเทศ มีจำหน่ายในประเทศไทยแล้ว แต่ราคายังสูงอยู่มาก มีประสิทธิภาพในการให้ภูมิคุ้มกันโรคได้ดีกว่าวัคซีนชนิดที่ผลิตในประเทศ และอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนน้อยมาก

ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดภายหลังการฉีดวัคซีนโรคกลัวน้ำนี้ มักจะเกิดอาการทางระบบประสาทเกิดขึ้นได้ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ อาจจะเป็นระหว่างการฉีดหรือภายหลังที่ฉีดครบชุดแล้วก็ได้^(1,2) อาจมีอาการของ facial nerve palsy⁽³⁾, Guillain-Barre's syndrome^(4,5), Miller Fisher syndrome⁽⁶⁾ (Ophthalmoplegia, ataxia and areflexia), encephalomyelitis อาการมากจนถึงเป็นอัมพาตหรือตายได้⁽⁷⁾ มีรายงานผู้ป่วยที่เกิด Glomerulonephritis⁽⁸⁾ ภายหลังจากการฉีดวัคซีนโรคกลัวน้ำ

สำหรับภาวะแทรกซ้อนทางประสาทตาพบได้น้อยมาก มีรายงานของพม่า 1 ราย ซึ่งเป็นไข้ประสาทตาอักเสบ⁽⁹⁾ (Papillitis) ซึ่งรายงานไว้ตั้งแต่ ปี 1934, สำหรับในประเทศไทย วิชาญ ศรีสุพรรณ และคาซุอิชิ คอนยามา รายงาน Retrobulbar Optic Neuritis ภายหลังฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า⁽¹⁰⁾ 1 ราย ตั้งแต่ปี 1971 รายงานนี้จึงเป็นการรายงานผู้ป่วยรายที่ 2 ในประเทศไทย

รายงานผู้ป่วย

ผู้ป่วยเป็นเด็กหญิงไทยอายุ 5 ปี 7 เดือน (เลขที่ทั่วไป 314023/25) ถูกสุนัขเลี้ยงของเพื่อนบ้านกัดที่บริเวณขาอ่อนข้างขวาเป็นแผลลึก 1 แผล และบริเวณน่องขวาเป็นแผลถลอกอีก 1 แผล สุนัขตัวนี้ได้กัดคนอื่นในละแวกนั้นในเวลาใกล้เคียงกันอีกหลายคน และสุนัขได้ตายในวันรุ่งขึ้น มารดาของผู้ป่วยได้พาผู้ป่วยมาฉีดวัคซีนป้องกันโรคกลัวน้ำ ณ สถานเสาวภา สภากาชาดไทย ในวันรุ่งขึ้นหลังจากที่ถูกสุนัขกัด โดยผู้ป่วยได้รับการฉีดวัคซีนชนิดที่ทำด้วยมันสมองแกะ โดยฉีดครั้งละ 5 ลบ.ซม. ทุกวัน วันละครั้ง จนครบ 14 วันติดต่อกัน ฉีดได้ผิวหนังบริเวณท้องน้อยด้านซ้ายและขวา สลับกัน วันละครั้ง ผู้ป่วยยังไม่เกิดอาการผิดปกติใด ๆ ต่อมาได้ฉีดวัคซีนชนิดเดียวกันนี้กระตุ้น (Booster dose) อีก 3 ครั้ง ฉีดกระตุ้นครั้งที่ 1 ห่างจากฉีดเข็มสุดท้าย (เข็มที่ 14) 10 วัน ฉีดกระตุ้นครั้งที่ 2 ห่างจากฉีดกระตุ้นครั้งที่ 1 อีก 10 วัน และฉีดกระตุ้นครั้งที่ 3 ห่างจากฉีดกระตุ้นครั้งที่ 2 อีก 70 วัน วันรุ่งขึ้นหลังจากฉีดวัคซีนกระตุ้นครั้งที่ 3 ครู่ที่โรงเรียนสังเกตว่าตาเด็กมองไม่ค่อยชัด และมัวลงเรื่อย ๆ หลังจากสังเกตพบว่าสายตาเด็กผิดปกติได้ 3 วัน จึงได้บอกให้ผู้ปกครองพาเด็กมาตรวจที่โรงพยาบาล มารดาของเด็กได้พาเด็กมาตรวจ ณ แผนกจักษุวิทยา

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ในวันนั้นทันที

การตรวจร่างกายทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปกติ ไม่มี
อาการทางระบบประสาทอื่น ๆ

การตรวจทางจักษุวิทยาพบว่า สายตา-สามารถ
นับนิ้วมือได้เพียงระยะห่าง 1 ฟุต ทั้ง 2 ตา ลักษณะ
ลูกตาภายนอกปกติ การเคลื่อนไหวของลูกตาปกติ
เปลือกตา, ขนตา, เยื่อบุตาและกระจกตาดำปกติทั้ง
2 ข้าง รูม่านตามีเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 มม. มีปฏิกิริยา
ต่อแสงช้ากว่าปกติ และมีปฏิกิริยามาร์คัส-กันน์ (Mar-
cus-Gunn Pupils) ทั้ง 2 ข้าง เลนซ์แก้วตาปกติ
ความดันลูกตาปกติ การตรวจจักษุประสาทตาและ
จอร์บภาพประสาทตา (Eye-grounds) พบว่าอยู่
ในเกณฑ์ปกติทั้ง 2 ข้าง การตรวจทางห้องปฏิบัติการ
ตรวจเลือด (C.B.C.) ตรวจปัสสาวะ, เอกซเรย์
กะโหลกศีรษะและกระดูกเบ้าตา ผลปกติทุกอย่าง
ได้ให้การวินิจฉัยผู้ป่วยรายนี้ว่าเป็น การอักเสบของ
ประสาทตาส่วนที่อยู่ข้างหลังลูกตา (Retrobulbar
Optic Neuritis)

การรักษา

ให้กินเพรดนิโซโลน 30 มก.ต่อวัน ไรตามินบี
รวม และยาเกลือแร่ประเภทอาหาร 1 สัปดาห์ สายตา
เพิ่มขึ้นจากนับนิ้วมือได้ที่ระยะ 1 ฟุต เป็นนับนิ้วมือ
ได้ที่ระยะ 1 เมตร ทั้ง 2 ตา การตรวจตาอย่างอื่น
ปกติเหมือนเดิม

ลดขนาดเพรดนิโซโลนเหลือ 15 มก.ต่อวัน
ให้กินต่ออีก 1 สัปดาห์พร้อมไรตามินบีรวมสายตา
เพิ่มขึ้นเป็น 20/70 ทั้ง 2 ตา

ได้ให้ยาขนาดเท่าเดิมกินต่ออีก 1 สัปดาห์ต่อมา
สายตาเพิ่มขึ้นเป็น ตาขวา 20/40 ตาซ้าย 20/50

ลดขนาดเพรดนิโซโลนเหลือ 10 มก.ต่อวัน
ยาอื่นยังให้เหมือนเดิมอีก 1 สัปดาห์ต่อมาสายตาเพิ่ม
ขึ้นเป็น ตาขวา 20/30 ตาซ้าย 20/50

ลดขนาดเพรดนิโซโลนลงอีกเหลือ 5 มก.ต่อวัน
อีก 1 สัปดาห์ต่อมา สายตาข้างขวา 20/30, ข้างซ้าย
20/40

ได้ให้ผู้ป่วยหยุดสเตียรอยด์ กินเฉพาะไรตามินบี
รวม กินอยู่ 2 เดือน สายตาก็คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง
คือได้สายตาข้างขวา 20/30 และข้างซ้าย 20/40 โดย
ใส่แว่นรูเข็มแล้วสายตาไม่ดีขึ้น การตรวจตาอื่น ๆ
ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ยังคงปกติเหมือนเดิม

วิจารณ์

วัคซีนป้องกันโรคคอตีบซึ่งผลิตขึ้นใช้ตัวเอง
ภายในประเทศไทย และที่กองวิทยาศาสตร์สภากา-
ชาดไทย ใช้อยู่กับผู้ป่วยทั่วไป คือ วัคซีนชนิดที่ทำ
ด้วยมันสมองกระต่ายหรือแกะที่ฉีดไวรัสโรคคอตีบ
น้ำไข เป็นวัคซีนแรง 5% และทำโดยใช้พินอลฆ่า
ไวรัส วัคซีนชนิดนี้มีราคาถูก แต่มีข้อเสียอยู่หลาย
ประการ คือ มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ร่างกาย
ของผู้ป่วยที่ได้รับการฉีดวัคซีนนี้สร้างภูมิคุ้มกันโรคคอตีบ
กล่าวคือวัคซีนชนิดนี้ยังป้องกันโรคไม่ได้เต็มที่ ยังมี
ผู้ป่วยที่เสียชีวิตจากโรคคอตีบน้ำไข ทั้ง ๆ ที่ได้รับการ
ฉีดวัคซีนชนิดนี้จนครบขนาดแล้วก็ตาม อีกประการ
หนึ่งวัคซีนชนิดนี้ทำให้เกิดการแพ้ได้ในอัตราที่สูง
มาก อาการแพ้ อาจจะมีตั้งแต่ อาการอักเสบบวม
ตรงบริเวณที่ฉีด มักจะเกิดภายหลังฉีดเข็มที่ 5 ผู้ที่
แพ้มาก ๆ อาจถึงขั้นสมองและไขสันหลังอักเสบ
เช่น รู้สึกขาตามมือหรือเท้า อ่อนเพลีย ไม่มีแรง
ถ่ายปัสสาวะไม่สะดวก หรือมีไข้ปวดศีรษะ บางราย
อาจมีอาการมากจนถึงเป็นอัมพาตหรือถึงแก่ความ
ตายได้ อาการอาจจะเกิดขึ้นในระหว่างที่กำลังฉีดยา
ยังไม่ครบชุด หรือภายหลังฉีดครบชุดแล้วก็ได้ ถ้า
อาการเกิดขึ้นในระหว่างการฉีดวัคซีน ให้หยุดฉีดทันที
และรักษาอาการที่เกิดขึ้น ผู้ป่วยส่วนมากจะหายเป็น
ปกติได้ถ้าอาการไม่รุนแรงมากนัก

สำหรับผู้ป่วยที่นำมารายงานนี้ มีอาการของประสาทตาอักเสบพร้อม ๆ กันทั้ง 2 ข้าง เกิดขึ้นทันทีภายหลังที่ฉีดวัคซีนครบชุดแล้ว และได้ฉีดกระตุ้นครั้งที่ 3 ซึ่งเป็นการฉีดเข็มสุดท้าย ผู้ป่วยได้มาพบจักษุแพทย์หลังจากเกิดอาการได้ 3 วัน ได้ให้การรักษาโดยให้กินสเตอรรอยด์ 30 มก.ต่อวันแล้วค่อย ๆ ลดขนาดลงเรื่อย ๆ จนเหลือ 5 มก.ต่อวัน และหยุดสเตอรรอยด์ในที่สุดสายตาของผู้ป่วยค่อย ๆ ดีขึ้นเรื่อย ๆ จากวันแรกที่มารับการรักษาสายตาวัดได้เพียงนับนิ้วมือได้ที่ระยะ 1 ฟุต ทั้ง 2 ข้าง 3 เดือนต่อมาสายตาค่อย ๆ ดีขึ้นจนคงที่อยู่ที่สายตาข้างขวา 20/30 ข้างซ้าย 20/40 ซึ่งแก้ไขด้วยแว่นแล้วไม่ดีขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า ผลของวัคซีนนี้ได้ทำลายประสาทตาบางส่วนอย่างถาวร หรือจากสายตาของผู้ป่วยไม่ได้อยู่เดิม ซึ่งผู้ป่วยรายนี้ไม่เคยได้รับการตรวจทางตามาก่อนเลย

เนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยเรา และเศรษฐกิจของผู้ป่วยเอง แม้ว่าจะมีวัคซีนโรคกลัวน้ำซึ่งผลิตจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทยแล้วก็ตาม เช่น PCEC rabies vaccine, HDC rabies vaccine และ PVRV วัคซีนพวกนี้มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันโรคได้เร็วและดีกว่า อาการ

แพ้วัคซีนพบน้อยมาก แต่ราคาค่อนข้างสูง จึงยังไม่สามารถจะนำมาใช้ได้กับผู้ป่วยทั่ว ๆ ไป

สรุป

รายงานผู้ป่วย 1 ราย ซึ่งเกิดภาวะแทรกซ้อนภายหลังจากการฉีดวัคซีนป้องกันโรคกลัวน้ำชนิดที่ผลิตจากมันสมองแกะ คือ มีประสาทตาอักเสบทั้ง 2 ข้าง เกิดขึ้นหลังจากที่ฉีดวัคซีนครบชุดแล้ว และฉีดกระตุ้นเข็มที่ 3 ได้ให้การรักษาโดยใช้สเตอรรอยด์ชนิดกิน ร่วมกับวิตามินบีรวมสายตาของผู้ป่วยดีขึ้นมาก จากเดิมเมื่อแรกตรวจ สายตาสามารถนับนิ้วมือได้ที่ระยะ 1 ฟุต ทั้ง 2 ข้าง ภายหลัง 3 เดือน สายตาเพิ่มขึ้นเป็น ตาขวา 20/30 และตาซ้าย 20/40

กิตติกรรมประกาศ

ผู้รายงานขอขอบคุณ นพ.รอด พันธุ์พิง แห่งสถานเสาวภา สภากาชาดไทย ที่กรุณาให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคกลัวน้ำที่ใช้อยู่ ณ สถานเสาวภา และที่ใช้ในผู้ป่วยรายนี้ และขอขอบคุณอาจารย์วงศ์วรรณ วงศ์สุภา และคุณอัญชลี แซ่มชุกกลีน บรรณารักษ์ประจำห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาช่วยเหลือในด้านการค้นหาเอกสารอ้างอิงทั้งของต่างประเทศและในประเทศไทย

อ้างอิง

1. Vejajiva A. Neurological sequelae of antirabies inoculation J Med Assoc Thai 1967 Dec ; 50 (12) : 806-812
2. อรุณ เนตรศิริ. โรคแทรกซ้อนทางประสาทในเด็ก ภายหลังฉีดวัคซีนโรคกลัวน้ำ. สารศิริราช 2506 มีนาคม ; 15 (3) : 125-140
3. Bunyasaosuk V, Khongkha P. Complications of antirabies vaccination. Chula Med J 1970 Oct ; 15 (4) : 271-276
4. Proungvarin N, Wasi C, Youngchaiyud P, Pim-Aim S, Guillain-Barré Syndrome after rabies vaccination. Siriraj Hosp Gaz 1982 Oct ; 34 (10) : 797-799
5. Be E, Nyland H. Guillain-Barré Syndrome after vaccination with human diploid cell rabies vaccine. Scand J Infect Dis 1980 ; 12 (3) : 231-232
6. Fisher M. An unusual variant of acute

- idiopathic polyneuritis (Syndrome of ophthalmoplegia, ataxia and areflexia) N Eng J Med 1958 Jul 12 ; 255 (2) : 57-65
7. Tangchai P. Postvaccinal allergic encephalomyelitis completing antirabic inoculation in Thailand. Chula Med J 1969 Oct ; 14 (4) : 197-210
8. Singhal PC, Gupta VK, Nampoory MRN, Lazar AI, Chugh KS. Case report : glomerulonephritis after immunization with antirabies vaccine. Ann Allergy 1981 Feb ; 46 (2) : 98-99
9. Cormack HS, Anderson LAP. Bilateral papillitis following antirabic inoculation : recovery. Br J Ophthalmol 1934 Mar ; 18 : 167-168
10. วิชาญ ศรีสุพรรณ, คาซูอิชิ คอนยาม่า. การอักเสบของประสาทออปติค ภายหลังการให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า. สารศิริราช 2514 เมษายน ; 23 (4) : 403-408

จุฬาลงกรณ์เวชสารได้รับต้นฉบับเมื่อวันที่ 3 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529